

บทที่ 3
สาธารณรัฐที่ 1, 2, 3 และ 4

1. สาธารณรัฐที่ 1
2. สาธารณรัฐที่ 2
3. สาธารณรัฐที่ 3
4. ระบอบวีซี
5. สาธารณรัฐที่ 4
6. บทสรุป

1. สาธารณรัฐที่ 1 (First Republic 1792-1799)

เมื่อได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครองแล้ว ในระบอบการเมืองใหม่นั้น ได้ยึดถือหลักการสำคัญคือ หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) ซึ่งก็หมายความว่า อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจการปกครองได้เปลี่ยนจากมือของกษัตริย์ไปสู่มือของปวงชนชาวฝรั่งเศส ซึ่งได้ดำเนินการถ่ายถอดอำนาจนับแต่ ค.ศ.1789 เป็นต้นมา กล่าวคือได้มีการจัดตั้งสถาบันทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ

ระหว่างเดือนมิถุนายน 1789 ถึงเดือนตุลาคม 1791 ได้มีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ (Assemblée constituante) ขึ้น เป็นที่รวมเอาอำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจบริหารไว้ในสภาร่างรัฐธรรมนูญแห่งนี้ซึ่งก็หมายความว่า สภาร่างรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนพลเมืองทั้งหมด ต่อมาในระหว่างเดือนตุลาคม 1791 ถึงเดือนกันยายน 1792 จึงได้จัดตั้งองค์กรที่ใช้ใช้อำนาจรัฐหรืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศฝรั่งเศส ในลักษณะของสภานิติบัญญัติ (Assemblée Legislative) และในช่วงเวลานับจากเดือนกันยายน 1792 ถึงเดือนตุลาคม สมัชชาประชาชน หรือ La Convention ก็ถูกจัดตั้งขึ้น

สมัชชาประชาชนเป็นองค์กรนิติบัญญัติ มีอำนาจกว้างขวางมากจนกลายเป็นเผด็จการไป คำว่า เผด็จการโดยรัฐสภา จึงเกิดขึ้นทั้งนี้ด้วยเหตุผลความมั่นคงของระบอบใหม่เป็นระบอบที่ถูกคุกคามจากประเทศรอบ ๆ ฝรั่งเศส เนื่องจากการจัดตั้งสมัชชาประชาชนเป็นการทำลายชนชั้นปกครองเดิม ทำให้ระบอบกษัตริย์ในประเทศข้างเคียงสั่นสะเทือน สิ่งเหล่านี้กลับสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่ชาวฝรั่งเศสจนมีการประกาศสถาปนาสาธารณรัฐที่ 1 โดยสมัชชาประชาชนในวันที่ 10 สิงหาคม 1792 และยังสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามอำนาจในการบริหารพิพากษาคดีสิน โดยผ่านคณะกรรมการผู้ทรงธรรม (Comite de Salut Public) ได้มีการพิจารณาคดีสินบุคคลที่ต้องสงสัยหรือจับได้ว่าเป็นศัตรูหรือทรยศต่อสาธารณรัฐ เป็นผลให้มีการประหารชีวิตโดยเครื่องกิโยติน (Guillotine) นับพันคนต่อวัน เครื่องมือนี้เริ่มใช้เมื่อ ค.ศ.1792

โครงสร้างของสมัชชาประชาชน

ประกอบด้วยกลุ่มการเมืองหลายกลุ่ม ยกเว้นพวกกษัตริย์ ขุนนาง และพระกลุ่มเหล่านั้นได้แก่ กลุ่มจีรองแต็ง (Girondins) จาโกแบ็ง (Jacobins) และมองตาญาร์ด์ (Montagnards) ซึ่งทั้ง 3 กลุ่มกลายเป็นรากฐานทางการเมืองปัจจุบันของฝรั่งเศส กลุ่มจีรองแต็งที่ถือว่าเป็น

ฝ่ายขวาได้เสนอร่างกฎหมายผ่านสภาประกาศใช้ถึง 300 ฉบับ¹ นับเป็นกลุ่มที่มีเสียงข้างมากในสมัชชา แต่ฝ่ายที่สามารถควบคุมสมัชชา และต้องการทำลายล้างอำนาจเดิม (พวกนิยมสมบูรณาญาสิทธิราชย์) กลับเป็นกลุ่มจากโคแบ็ง กลุ่มนี้มีผู้นำที่สำคัญมีบทบาทมาก เช่น โรแบสปีแอร์ (Robespierre) มารรา (Marat) แซ็งต์ จุสต์ (Saint Just) ดังต็อง (Danton) ต่อมาบุคคลทั้งหมดได้ถูกจำกัดออกไปจากวิถีทางการเมือง เช่น ถูกลอบฆ่า ถูกลงโทษประหารชีวิต ทำให้กลุ่มจิรองแต็ง ประนีประนอมกับกลุ่มนิยมกษัตริย์จนมีอำนาจควบคุมสมัชชาประชาชนชาติได้ในที่สุด ดังนั้นในช่วงที่กลุ่มจากโคแบ็งมีอำนาจสมัชชาประชาชนชาติ ซึ่งเป็นสภานิติบัญญัติจึงมีลักษณะเป็นเผด็จการเรียกว่าเผด็จการโดยฝ่ายรัฐสภา

เผด็จการโดยฝ่ายบริหาร

หลังจากฝ่ายริรองแต็งมีอำนาจในสมัชชาประชาชนชาติแล้ว ก็จัดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่แทนฉบับ 1793 (ฉบับของจากโคแบ็ง) ร่างรัฐธรรมนูญได้ผ่านมติรัฐสภาเมื่อ 22 สิงหาคม 1795 ซึ่งมีสาระสำคัญคือ ฝ่ายชนชั้นกลาง หรือนายทุน (Bourgeoisie) จะเป็นเจ้าของอำนาจรัฐ วางแนวทางต่อต้านระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และกลุ่มการเมืองจากโคแบ็ง จัดให้มีสภา 2 สภา สภาผู้แทนประกอบด้วยสมาชิก 500 คน มีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี มีชื่อเรียกว่า สภาห้าร้อย (Conseil des cinq cents) ส่วนสภาสูงประกอบด้วยสมาชิก 250 คน มีอายุไม่ต่ำกว่า 40 ปี ต้องผ่านการสมรสมาแล้ว เรียกชื่อว่า สภาผู้อาวุโส (Conseil des Anciens) เป็นสภาผู้สูงอายุมีประสบการณ์มากทำหน้าที่กลั่นกรองการออกกฎหมายของสภาผู้แทนหรือสภาห้าร้อย

การจัดให้มีสภาก็เพื่อเหตุผลที่จะควบคุมรัฐบาลและปกป้องชนชั้นกลาง การควบคุมรัฐบาลกระทำโดยที่สภาผู้ราษฎรจะเป็นผู้เสนอชื่อผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้ารัฐบาล ไปให้สภาผู้อาวุโสเป็นผู้เลือกตัวบุคคล

1.1 ระบบดิเรกัตว์หรือคณะผู้บริหาร ลักษณะพิเศษของรัฐธรรมนูญ 1795 นี้ก็คือผู้ที่ทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายบริหาร (executive) คือผู้ใช้อำนาจนี้ หาใช่ประธานาธิบดีตามที่ปรากฏใน

¹ Maurice DUVERGER, *Institutions politiques et Droit constitutionnel*, Paris PUF 1996, p.425

ระบอบประธานาธิบดีปัจจุบัน หรือนายกรัฐมนตรีในระบอบรัฐสภา เช่นของอังกฤษปัจจุบัน ไม่กลับเป็นองค์กรที่มีชื่อว่า ดีเร็กตัวร์ (Directoire) หรือ Directorate ประกอบด้วย 5 ดีเรกเตอร์ (Directeurs หรือ Directors)² ทั้ง 5 คนนี้ จะทำหน้าที่เป็นคณะหัวหน้ารัฐบาลปกครองประเทศและแต่งตั้งรัฐมนตรี ให้รัฐมนตรีรับผิดชอบโดยตรงต่อดีเร็กตัวร์วิธีการได้มาซึ่งตำแหน่ง ดีเร็กตัวร์ก็คือ สมาชิกแทนจะทำการเสนอชื่อผู้ที่เหมาะสมจำนวน 10 นายแล้วส่งรายชื่อไปให้สภาผู้แทนอาวุโสเป็นผู้เลือกให้เหลือ 5 นาย เท่ากับว่ารัฐสภาเป็นผู้คัดเลือกผู้นำฝ่ายบริหาร เช่นที่กระทำกันในระบบรัฐสภาในปัจจุบันนั่นเอง

ลักษณะของรูปการปกครองในขณะนั้น ผู้ที่มีส่วนในการกำหนดคือกลุ่มการเมือง จีรองแต็งที่ไม่ปรารถนาที่จะให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีอำนาจมากเกินไปเหมือนที่ผ่านมา ซึ่งมีแต่ความทารุณโหดร้าย จึงได้พยายามแบ่งแยกอำนาจบริหารออกไปจากอำนาจนิติบัญญัติ เพิ่มอำนาจบริหารมากขึ้น เช่นการที่ฝ่ายนิติบัญญัติไม่มีอำนาจลงมติไม่ไว้วางใจ (คว่ำ) รัฐบาล³ แม้ว่าฝ่ายรัฐสภาจะเป็นผู้เลือกฝ่ายรัฐบาลก็ตาม หรือหากจะกล่าวว่าฝ่ายบริหาร หรือรัฐบาลไม่ต้องรับผิดชอบต่อการเมืองต่อรัฐสภาก็คงจะไม่ผิดไปจากความจริงนัก และในขณะเดียวกันนั้น ฝ่ายบริหารก็ไม่มีอำนาจยุบสภา

1.2 ยูคนโปเลียน โบนาปาร์ต ระบอบการเมืองฝรั่งเศสภายใต้การบริหารของดีเร็กตัวร์ นับแต่ปี 1795 หาได้ประสบความสำเร็จไม่ คณะผู้บริหารต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางการเมืองหลายครั้ง เช่นการแตกแยกในสภาออกเป็นหลายพวกหลายก๊ก หลายพรรค หลายฝ่าย แต่ละกลุ่มก็พร้อมที่จะใช้กำลังเข้าปะทะกันอันเป็นสาเหตุที่จะทำลายระบอบการเมือง ในช่วงเวลานั้นเองนายพลทหารปืนใหญ่แห่งกองทัพฝรั่งเศสผู้ซึ่งเพิ่งจะทำสงครามชนะในอิตาลี ก็เป็นความหวังใหม่ของกลุ่มการเมืองและกองทัพฝรั่งเศสในอันที่จะเข้าไปแก้ไขสถานการณ์บ้านเมืองให้กับคืนสู่สภาพเรียบร้อย นายพลผู้นั้นคือ นโปเลียน โบนาปาร์ต (Napoleon BONAPARTE 1796-1821) นโปเลียนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง จัดการปราบกลุ่มการเมืองที่ไม่เคารพกฎหมายแนวทางที่รัฐกำหนดไว้ ใช้อำนาจเด็ดขาดในการบริหารของรัฐจนกลับสู่สภาพเดิม และในที่สุดนโปเลียนก็ถือโอกาสในขณะที่ฝ่ายต่าง ๆ ขอมรับตน ทำการยึดอำนาจการปกครองไปจากรัฐบาลคือการทำรัฐประหาร (Coup

² ความหมายคือ กลุ่มนักการเมืองที่ใช้อำนาจและทำหน้าที่ในด้านการบริหาร ซึ่งเรียกว่า คณะผู้บริหาร หรือ คณะรัฐบาล

³ ยกเว้นกรณีที่ดีเร็กตัวร์หนึ่งในห้าหรือทั้งหมด กระทำคามผิดร้ายแรง เช่น ททรยศต่อชาติ ทำลายความมั่นคงของรัฐ ซึ่งศาลสูงก็จะเป็นผู้พิจารณาพิพากษาความผิดนั้น

d'Etat) ในปี ค.ศ.1799 โดยการประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ 1795 แต่งตั้งให้นายซิเยส (Sieyes) จัดการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ และประกาศใช้เมื่อ 15 ธันวาคม ค.ศ.1799⁴

1.3 ระบบกงสุล (CONSULATE) สำคัญสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับ 1799⁵ ได้แก่การจัดให้ฝ่ายบริหารมีลักษณะเป็นองค์กร เรียกว่า กงสุล (Consuls) เป็นคณะประกอบด้วยบุคคล 3 คน เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ซึ่งกงสุลชุดนั้นประกอบด้วย

กงสุลคนที่ 1 คือ นโปเลียน โบนาปาร์ต (Napoleon BONAPARTE)

กงสุลคนที่ 2 คือ กัมบาเซเรส (CAMBACERES)

กงสุลคนที่ 3 คือ เลอบริงค์ (LEBRUN)

ในการปฏิบัติงานกระทำทั้งคณะ แต่ในทางปฏิบัติอำนาจสั่งการที่แท้จริงจะขึ้นอยู่กับกงสุลคนที่หนึ่งคือ นโปเลียนเอง เรียกว่าเป็นระบบกงสุล (Consulaire หรือ Consulate)

ในส่วนที่ว่าด้วยฝ่ายนิติบัญญัติ (Corps legislatif) ประกอบด้วยสองสภาคือสภาผู้แทนราษฎรและสภาสูง จะมีสมาชิก 300 คน ได้รับเลือกตั้งโดยทางอ้อมหน้าที่ของสภาก็คือลงมติรับรองร่างกฎหมายโดยห้ามมิให้มีการอภิปรายร่างกฎหมายซึ่งมาจากฝ่ายบริหาร เท่ากับว่าสภามีสถานะเป็นโรงพิมพ์กฎหมาย หรือตรายางเท่านั้นเอง

ในปี ค.ศ. 1804 นโปเลียนสถาปนาตนเองขึ้นเป็นจักรพรรดิ และเปลี่ยนรูปการปกครองของฝรั่งเศสเป็นจักรวรรดิที่หนึ่ง ซึ่งได้ปกครองประเทศไปจนถึงปี ค.ศ. 1814 แต่ทว่ารัฐธรรมนูญฉบับเผด็จการซึ่งร่างขึ้นในสมัยที่นโปเลียนมีอำนาจอยู่นั้น ได้ใช้ศัพท์คำว่า "Republique" หรือ "สาธารณรัฐ" อยู่ตลอดเวลา ถึงแม้ว่าในทางปฏิบัติรูปการปกครองจะมีลักษณะเป็นจักรวรรดิก็ตามที ทั้งนี้สืบเนื่องจากเหตุผลที่ว่านโปเลียนมีความรังเกียจระบอบเก่า (L'Ancien Regime) คือราชาธิปไตย แต่ยกย่องระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตย และจากหลักฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายแพ่ง หรือรูปการปกครองในระดับต่าง ๆ ยืนยันว่าโดยส่วนตัวนั้น นโปเลียนไม่มีความเชื่อในเรื่อง "เสรีภาพ" โดยเฉพาะเสรีภาพในการอภิปรายทางการเมืองในรัฐสภา ตรงกันข้ามนโปเลียนเชื่อว่าการปกครองประเทศอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วจำเป็นต้องใช้ระบบเผด็จการ ซึ่งความเชื่อนี้ได้กลายเป็นแนวคิดทางปรัชญาทางการเมืองของสายนโปเลียน โบนาปาร์ต (Bonapartisme) และมีอิทธิพลต่อสังคมนการเมืองของฝรั่งเศสในปัจจุบัน เช่นเรื่องรวมศูนย์อำนาจที่ปารีสมีลักษณะอย่างไรปัจจุบันก็เป็นอย่างนั้น โดยไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงมากมาย

⁴ ตรงกับปฏิทิน อภิวัตน์คือ 22 Frimaire au VIII

⁵ Emmanuel Joseph Sieyes 1748-1836

หลังจากที่ต้องถอยทัพจากรัสเซียถึงปารีส นโปเลียนก็ถูกบังคับจากกลุ่มการเมืองที่เป็นปฏิปักษ์ ต้องสละราชสมบัติ ถูกเนรเทศไปอยู่เกาะเอลบา (ELBA) หลังจากนั้นสภาสูงได้อัญเชิญพระเจ้าหลุยส์ที่ 18 แห่งราชวงศ์บูร์บ็อง⁷ ขึ้นครองราชย์โดยพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับ 4 มิถุนายน ค.ศ.1814 (La Charte du 4 Juin 1814) แต่หลังจากการครองราชย์เพียง 100 วัน พระเจ้าหลุยส์ที่ 18 ก็ต้องเสด็จลี้ภัยไปยังประเทศอังกฤษ เนื่องจากนโปเลียนได้ลักลอบกลับเข้าสู่ฝรั่งเศสในวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ.1815 พร้อมด้วยการสนับสนุนจากกองทัพฝรั่งเศส โดยการนำของจอมพลเน็ต (Marechal Net) นโปเลียนปกครองประเทศโดยหันไปร่วมมือกับฝ่ายเสรีนิยมมากขึ้น อาทิ การมอบให้บิดาแห่งเสรีนิยมฝรั่งเศสคือ เบ็งจามิน กองสแต็ง (Benjamin CONSTANT 1767-1830) เป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งจักรวรรดิที่ให้เสรีภาพแก่พลเมืองมากที่สุด⁸ แต่ก็ไม่มีโอกาสนำไปใช้เนื่องจากนโปเลียนแพ้สงครามแก่ฝ่ายสัมพันธมิตร คือ อังกฤษ ปรุสเซีย ออสเตรีย และรัสเซีย ที่วอเตอร์ลู (Waterloo) 4 เดือนหลังการมีอำนาจครั้งที่ 2 นโปเลียนถูกเนรเทศไปอยู่ ณ เกาะเซนต์เฮเลนนา (Saint Helena) จนสิ้นพระชนม์

1.4 การฟื้นฟูราชวงศ์บูร์บ็อง ฝ่ายพันธมิตรก็สนับสนุนให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 18

กลับครองราชย์ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับ 4 มิถุนายน 1814

ลักษณะทั่วไปของรัฐธรรมนูญฉบับพระราชทาน ค.ศ.1814 นั้น ได้มอบอำนาจให้แก่สถาบันกษัตริย์มาก (แต่ไม่ถึงกับว่ากษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาดอย่างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์) จนนักวิชาการทางกฎหมายรัฐธรรมนูญหลายท่านเรียกรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่า เป็นรัฐธรรมนูญผสมระบบ คือ ระหว่างระบบกษัตริย์นิยมอย่างมีขอบเขต (La monarchie limitee) กับระบบรัฐสภาอังกฤษ (Le regime parlementaire) กล่าวคือ กษัตริย์เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย กษัตริย์ไม่ต้องมีความรับผิดชอบทางการเมืองและความอาญาใด ๆ ตลอดจนเป็นผู้แต่งตั้งและถอดถอนคณะรัฐมนตรี เป็นผู้แต่งตั้งและรับรองทูตานุทูต และเป็นจอมทัพ ตลอดจนเป็นผู้แต่งตั้งประธานสภาผู้แทน (สภาล่าง) แต่ในขณะเดียวกัน รัฐธรรมนูญก็ได้ให้การประกันถึงความเสมอภาคในทางกฎหมายแก่บุคคลตลอดจนสิทธิในทรัพย์สิน เสรีภาพในการนับถือ

⁶ คือกลุ่มราชวงศ์บูร์บ็อง (BOURBON) กลุ่มจาโกเบ็ง (JACOBIENS) กลุ่มนายทหารชั้นนายพล และกลุ่มเสรีนิยม จีรองแต็ง (GIRONDINS)

⁷ Louis XVIII มีชีวิตระหว่าง 1755-1824 ดำรงตำแหน่งกษัตริย์ แห่งฝรั่งเศส (roi de France) ระหว่าง 1814-1815 และ 1815-1824

⁸ Acte additionnel aux constitutions de L'Empire

ศาสนา เสรีภาพในการเขียนและอื่น ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นการรับรู้และประกันสิทธิของประชาชนชาวฝรั่งเศสอย่างแท้จริง

ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจนิติบัญญัตินั้น รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีสองสภา คือ สภาผู้แทน (La Chambre des Deputes) ซึ่งได้รับเลือกตั้งโดยทางอ้อม และอยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี ส่วนผู้แทนในสภาสูง (La Chambre des Pairs) ได้รับการแต่งตั้งโดยกษัตริย์ทั้งสองสภาทำหน้าที่ดำริและออกกฎหมายโดยที่กษัตริย์มีอำนาจยับยั้ง และออกกฎหมายไว้เช่นเดียวกับองค์กรนิติบัญญัติ

สำหรับอำนาจบริหารนั้น ไม่มีบทบาทสำคัญเท่าที่ควร เนื่องจากรัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจแก่กษัตริย์ไว้มาก เช่น การแต่งตั้งและถอดถอนคณะรัฐมนตรีตลอดจนอำนาจในการยุบสภาที่เป็นของกษัตริย์ หากใช้เป็นอำนาจของคณะรัฐมนตรีอย่างในระบอบรัฐสภาแต่อย่างใด ส่วนเรื่องการบริหารจัดการเมืองของคณะรัฐมนตรีก็ไม่มีการบัญญัติไว้ยกเว้นกรณีที่รัฐมนตรีคนหนึ่งคนใดต้องความอาญาเท่านั้น ที่สภาล่างจะมีอำนาจยื่นฟ้องรัฐมนตรีผู้นั้นต่อสภาสูง⁹

ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับพระราชทาน ค.ศ.1814 จะให้อำนาจแก่สถาบันกษัตริย์ไว้มากก็ตาม แต่ในทางปฏิบัตินั้น เนื่องจากว่าพระเจ้าหลุยส์ที่ 18 โดยส่วนพระองค์นั้นเป็นผู้ที่นิยมระบบรัฐสภาอังกฤษ กอปรกับได้เคยต่อต้านระบบเผด็จการนโปเลียนมา ตลอดรัชสมัยจึงไม่มีการใช้อำนาจเด็ดขาด และนโยบายประนีประนอมของพระองค์สามารถสร้างดุลอำนาจระหว่างองค์กรนิติบัญญัติ และองค์กรบริหารได้ดีตลอดมาจนสิ้นพระชนม์

พระเจ้าชาลส์ที่ 10 (Charles X) ขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระเจ้าหลุยส์ที่ 18 เมื่อปี ค.ศ.1824 ซึ่งตรงกับระยะที่การพัฒนาการด้านอุตสาหกรรมกำลังเริ่มเติบโต และขยายตัวไปอย่างรวดเร็วในบริเวณยุโรปกลาง ซึ่งรวมถึงประเทศฝรั่งเศสด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้น เส้นใยทางเศรษฐกิจในฝรั่งเศสย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยต้นศตวรรษที่ 19 หรือระยะที่นโปเลียนและพระเจ้าหลุยส์ที่ 18 ปกครองประเทศฝรั่งเศสอยู่ กล่าวคือ การเติบโตอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมของฝรั่งเศสนั้น ได้สนับสนุนให้ชนชั้นกลางที่ร่ำรวยอยู่แล้วกลายเป็นนายทุนใหญ่และชนชั้นกลางที่พอมีอันจะกินกลายเป็นนายทุนขนาดย่อยไป ความต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายแห่งชาติจึงมีมากขึ้น ทั้งนี้เพราะนายทุนอุตสาหกรรมนั้นย่อมต้องการแหล่งกระจายผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมหรือตลาดและในขณะเดียวกันก็ต้องการ

⁹ Maurice Duverger, op.cit., หน้า 434.

วัตถุประสงค์เป็นโรงงานของตนด้วยราคาต้นทุนที่ต่ำสุดเท่าที่จะหาได้ อันเป็นที่มาของนโยบาย
ล่าเมืองขึ้นของฝรั่งเศสต่อมาชนชั้นนายทุนสามารถควบคุมอำนาจรัฐโดยเด็ดขาด

เมื่อเกิดการขัดแย้งในเรื่องความชอบธรรมแห่งอำนาจรัฐ ระหว่างชนชั้นกลางกับฝ่าย
เจ้าของอำนาจรัฐในขณะนั้น พระเจ้าชาลส์ที่ 10 จึงหันไปขอความร่วมมือกับฝ่ายพระสงฆ์
(ศาสนจักรคาทอลิก) ซึ่งมีอิทธิพลในแถบชนบท เพื่อต่อต้านอิทธิพลชนชั้นกลาง

เหตุการณ์ทางการเมืองได้ทวีความรุนแรงและมีแนวโน้มไปในทางลบ จนในที่สุด พระ
เจ้าชาลส์ได้ตัดสินพระทัยสั่งให้ยุบสภาผู้แทนฯ เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน ค.ศ.1827 แต่เมื่อมี
การเลือกตั้งขึ้นใหม่ ผลปรากฏว่าฝ่ายค้านกลับได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ความตั้งใจที่จะรวม
อำนาจเด็ดขาดให้กับสายนิยมกษัตริย์ของพระเจ้าชาลส์ที่ 10 จึงไม่สมราชประสงค์ ตรงกันข้าม
การสั่งยุบสภาในครั้งนั้นกลับเป็นการเพิ่มกำลังให้กับฝ่ายค้าน (ทั้งฝ่ายชนชั้นกลางและฝ่ายซ้าย)
ความขัดแย้งภายใต้รัฐธรรมนูญ 1814 ซึ่งให้อำนาจส่วนใหญ่แก่สถาบันกษัตริย์ แต่เงื่อนไขทาง
เศรษฐกิจได้เพิ่มอิทธิพลให้กับชนชั้นกลางซึ่งควบคุมสภาผู้แทนฯ ที่ไม่มีอำนาจควบคุมรัฐบาล
หรือไม่มีส่วนร่วมในการบริหารประเทศอย่างแท้จริง จึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในที่สุดพระเจ้าชาลส์ได้ทรงสั่งยุบสภาอีกครั้งเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม ค.ศ.1830 แต่
ทว่าผลการเลือกตั้งในวันที่ 23 มิถุนายน ค.ศ.1830 นั้น พรรคฝ่ายค้านก็ยังคงมีจำนวนผู้แทน
เป็นเสียงส่วนใหญ่ในสภาอยู่นั่นเอง พระเจ้าชาลส์จึงพยายามหาทางออกโดยการออกพระราช
กำหนดว่าด้วยการแก้ไขวิธีการเลือกตั้ง หรือสร้างเทคนิคในการลดจำนวนฝ่ายค้าน แต่ฝ่ายสภา
ผู้แทนฯ ได้ก่อการกบฏขึ้นก่อนเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1830 อันเป็นการปิดฉากบทบาททาง
การเมืองของพระเจ้าชาลส์ที่ 10 ตลอดจนราชวงศ์บูร์บองในการปกครองประเทศฝรั่งเศสตั้งแต่นั้น
เป็นต้นมา

1.5 การฟื้นฟูราชวงศ์เดือนกรกฎาคม (July Monarchy) หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลง
การปกครองในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1830 แล้วฝรั่งเศสก็ได้มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นใช้แทน
ฉบับ ค.ศ.1814 คือฉบับ ค.ศ.1830 และได้มีการอัญเชิญท่านคืคแห่งราชวงศ์โอเลอียง (le duc
d'Orleans) ขึ้นครองราชย์โดยขนานพระนามว่า พระเจ้าหลุยส์ฟิลลิป (Louis-Philippe) กษัตริย์
แห่งชาวฝรั่งเศส (Roi des Francais)

ในส่วนที่ว่าด้วยรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ.1830 นั้นโดยเนื้อแท้แล้ว คือรัฐธรรมนูญฉบับ
แก้ไขปรับปรุงจากฉบับ ค.ศ.1814 นั่นเอง จะแตกต่างกันก็ ฉบับ ค.ศ.1814 หรือฉบับพระราช
ทานนั้นเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจแก่สถาบันกษัตริย์ไว้มาก ดังที่ได้อธิบายมาแล้วในตอนก่อน
แต่สำหรับฉบับ ค.ศ.1830 นี้ การกำหนดนโยบายแห่งชาติ กระทำกันโดยความยินยอมร่วมกัน

ระหว่างกษัตริย์กับรัฐสภา นอกจากนั้นรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ได้ให้เสรีภาพแก่นักหนังสือพิมพ์ไว้
มาก และได้บัญญัติไว้ว่า ศาสนาคาทอลิกไม่ใช่ศาสนาประจำชาติ เพื่อลดบทบาททางการเมือง
ของศาสนจักรคาทอลิก ซึ่งเป็นกำลังฝ่ายกษัตริย์ในสมัยนั้น แต่อย่างไรก็ตาม ศาสนาคาทอลิกก็ยัง
คงเป็นศาสนาที่ชาวฝรั่งเศสส่วนใหญ่นับถืออยู่

สำหรับในส่วนที่ว่าด้วยอำนาจนิติบัญญัติ รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ.1830 ได้ให้อำนาจไว้
มากกว่าอำนาจกษัตริย์และฝ่ายอำนาจบริหาร แต่ก็ยังถูกจัดว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่สร้างดุลอำนาจ
ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติกับอำนาจบริหารได้ดีมากฉบับหนึ่ง และได้ถูกนำไปใช้เป็นหลัก
ขั้นพื้นฐานของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสฉบับต่อ ๆ มาเช่น ค.ศ.1946 (สาธารณรัฐที่ 4)¹⁰

2. สาธารณรัฐที่ 2 (Second Republic 1846-1852)

พระเจ้าหลุยส์ฟิลิปปกครองประเทศฝรั่งเศสภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ.1830 ต่อจาก
พระเจ้าชาลส์ที่ 10 ไปจนถึงต้นปี ค.ศ.1848 คือในเดือนกุมภาพันธ์ของปีนั้น ฝรั่งเศสได้เกิด
สงครามกลางเมืองที่รุนแรงและกระจายไปทั่วประเทศในลักษณะคล้ายคลึงกับสภาพของ
สงครามกลางเมือง เมื่อเกิดการกบฏครั้งใหญ่ครั้งแรกในปี ค.ศ.1789 ทั้งนี้เนื่องจากความก้าว
หน้าด้านอุตสาหกรรม ความเจริญทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตลอดจนการพัฒนาการของแนวคิด
สังคมนิยมในหมู่ชนชั้นกรรมาชีพและนักวิชาการชาวฝรั่งเศสที่ดี ได้บีบบังคับให้สังคมฝรั่งเศส
ยอมรับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นผู้ใช้แรงงานซึ่ง
เป็นพลเมืองส่วนใหญ่ ในเมืองต้องการรับผลประโยชน์ตอบแทนจากฝ่ายเจ้าของโรงงานใน
สัดส่วนที่เป็นธรรมยิ่งขึ้นตามสิทธิมนุษยชนอันพึงได้ ฝ่ายสังคมนิยมซึ่งได้รับกำลังสนับสนุน
จากกรรมกรตามเมืองสำคัญจึงได้ร่วมมือกับฝ่ายซ้ายนิยมสาธารณรัฐ (Republicains de gauche)
หรือพวกราดิโก้ (Radicaux) จับอาวุธขึ้นแย่งชิงอำนาจรัฐซึ่งชนชั้นกลางและสายกษัตริย์นิยม
กับศาสนจักรคาทอลิกฝ่ายหลังนี้ถึงแม้จะแตกแยกกันอยู่ก็จำต้องร่วมมือกันต่อต้านฝ่ายสังคม
นิยมและพวกราดิโก้สงครามกลางเมืองจึงเกิดขึ้น และทวีความรุนแรงจนระยะระหว่างวันที่ 23
และ 24 กุมภาพันธ์ ในปี ค.ศ.1848 นั้น ปารีสกลายเป็นเมืองร้าง มีการปะทะกันประปรายตาม
ถนน¹¹ สถาบันทางการเมืองต่าง ๆ หมดอำนาจลงโดยปริยาย เพราะอำนาจสั่งการของรัฐบาล
ของพระเจ้าหลุยส์ฟิลิปหยุดชงักลง และไม่มีสถาบันทางการเมืองใดรับผิดชอบอำนาจรัฐ

¹⁰ พิพัฒน์ ตั้งสีปกุล, การเมืองยุโรป 2 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ W. ff. 2518

หน้า 20.

¹¹ Rene Remond, "La vie politique en France, 1848-1897," T.2 Paris, 1969, p.27.

สถานการณ์ดังกล่าวได้ดำเนินอยู่นานถึง 10 สัปดาห์คือ ระหว่างวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 4 พฤษภาคมในปีเดียวกันในที่สุดทั้งสองฝ่ายซึ่งไม่สามารถเอาชนะด้วยกำลังอย่างเด็ดขาดจึงได้มีการเสนอให้จัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างขึ้น เมื่อวันที่ 23 เมษายนในปีนั้นผลปรากฏว่าในจำนวนสมาชิก 900 คน ฝ่ายก้าวหน้า (ฝ่ายซ้าย) ได้เพียง 200 คน ส่วนที่เหลือเป็นพวกฝ่ายขวาสายกลางนิยมสาธารณรัฐ (Republicains moderes) และสายนิยมกษัตริย์¹² เมื่อจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเรียบร้อยแล้ว สภามีการลงมติมอบอำนาจการปกครองชั่วคราวให้กับนายพลกาวญัค (le General Cavaignac) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายขวาให้มีอำนาจเด็ดขาด และปกครองประเทศในลักษณะเผด็จการ ทั้งนี้เพื่อควบคุมไม่ให้ฝ่ายสังคมนิยมกลับมีบทบาทขึ้นมาอีกดังนั้นภายหลังที่มีรัฐธรรมนูญใหม่ลักษณะรูปการปกครองจึงไม่ได้เป็นไปตามแนวทางแบบ ประเทศสังคมนิยม แต่เปลี่ยนรูปการปกครองจากระบบรัฐสภาแบบอังกฤษ คือมีประธานาธิบดีโดยการเลือกตั้งทำหน้าที่เป็นประมุขของชาติ และเป็นหัวหน้าฝ่ายอำนาจบริหารปกครองประเทศโดยมีสภาเป็นฝ่ายออกกฎหมายและควบคุมการบริหารประเทศของรัฐบาล

สาระสำคัญของลักษณะการแบ่งแยกอำนาจตามรัฐธรรมนูญฉบับ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1848 สมัยสาธารณรัฐที่สอง

เนื่องจากจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ส่วนใหญ่เป็นพวกอนุรักษนิยม ลักษณะของรัฐธรรมนูญจึงถูกเน้นไปในรูปแบบสาธารณรัฐประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกาตามแนวคิดของ Alexis de Tocqueville¹³ กล่าวคือให้มีการเลือกตั้งตำแหน่งประธานาธิบดีโดยตรงผู้ซึ่งจะเป็นผู้ทำหน้าที่ประมุขของประเทศ และเป็นหัวหน้าอำนาจบริหารปกครองประเทศ โดยอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี ประธานาธิบดีจะเป็นผู้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี โดยที่รัฐมนตรีจะต้องรับผิดชอบทางการเมืองต่อสภา

สำหรับอำนาจนิติบัญญัตินั้น ให้มีสภาเดียวประกอบด้วยสมาชิก 750 คน อยู่ในตำแหน่งคราวละ 3 ปี และทำหน้าที่ในการออกกฎหมายและควบคุมการบริหารของคณะรัฐมนตรี แต่ไม่อาจควบคุมประธานาธิบดี ทั้งนี้เพราะสภาไม่มีอำนาจถอดถอนตำแหน่งประธานาธิบดีในทำนองเดียวกันประธานาธิบดีก็ไม่มีอำนาจยุบสภา

¹² Maurice Duverger, op.cit., หน้า 440.

¹³ ศึกษาแนวคิดของทอกเกอวิลล์ ได้จาก ประชาธิปไตยในอเมริกา (De la Democratie en Amerique) แปลโดย ดร.วิภาวรรณ อุทยานนท์, พิมพ์โดยสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2522

2.1 เสด็จการของพระเจ้าหลุยส์นโปเลียน (นโปเลียนที่ 3) ระหว่าง ค.ศ.1851-1870 การทำรัฐประหารตนเองของประธานาธิบดีหลุยส์นโปเลียน เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ.1851 นั้นก็เพื่อขจัดอำนาจรัฐสภา และในขณะที่เดียวกันก็ทำให้ฝรั่งเศสกลับเข้าสู่ยุคเผด็จการโดยฝ่ายบริหารอีกครั้งหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ 14 มกราคม ค.ศ.1852 ซึ่งถูกร่างขึ้นภายใต้การรัฐประหารนั้น ได้ให้ความสำคัญและอำนาจแก่ประธานาธิบดีและรัฐบาลไว้มากมายตามหลัก 5 ประการ ดังนี้

1. ประมุขของชาติ ดำรงตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายบริหารและอยู่ในวาระละ 10 ปี
2. คณะรัฐมนตรีขึ้นตรงต่อประมุขอำนาจบริหาร และในทางปฏิบัตินั้นไม่ต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา

ผิดชอบต่อรัฐสภา

3. ศาลปกครอง (Conseil d'Etat) คือที่ปรึกษากฎหมายแห่งรัฐ ทำหน้าที่เตรียมร่างกฎหมาย ให้คำปรึกษาแก่ฝ่ายบริหารเพื่อนำร่างกฎหมายเข้าสู่สภา

4. สภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับเลือกตั้งจากประชาชน มีหน้าที่พิจารณา และออกเสียงรับรองกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัตินั้นไม่สามารถควบคุมรัฐบาล

5. สภาสูงซึ่งทำหน้าที่ให้ความเห็นและแนะนำเกี่ยวกับการพิจารณากฎหมาย ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้ง

โดยสรุปแล้วจะเห็นว่าพระเจ้าหลุยส์นโปเลียน ซึ่งเป็นประมุขของประเทศในขณะนั้นมีอำนาจเด็ดขาดในลักษณะเผด็จการเช่นเดียวกับนโปเลียน โบนาปาร์ต ซึ่งใช้อำนาจเผด็จการในสมัยที่ดำรงตำแหน่งกงสุลกษัตริย์ที่หนึ่ง ระยะเวลาตั้งแต่ ค.ศ.1799 ถึง ค.ศ.1804

อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีหลุยส์นโปเลียน ซึ่งใช้อำนาจเผด็จการปกครองประเทศฝรั่งเศสจากปี ค.ศ.1852 ถึง ค.ศ.1870 รวมเวลา 18 ปีนั้น นิยมที่จะเป็นจักรพรรดิมากกว่าดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศฐานะประธานาธิบดี ฉะนั้นลักษณะรูปการปกครองของฝรั่งเศสในระยะดังกล่าวจึงถูกจัดเป็นสมัยจักรวรรดิที่สอง โดยที่จักรพรรดิหลุยส์นโปเลียน และสายนิยมนโปเลียนปกครองประเทศด้วยอำนาจเด็ดขาดตลอดมา จนถึงปี ค.ศ.1860 จักรวรรดิที่สองก็เริ่มประสบปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจนโยบายต่างประเทศว่าด้วยการตั้งกำแพงภาษีสินค้าต่างประเทศและความขัดแย้งในอำนาจรัฐระหว่างตัวจักรพรรดิ และศาสนจักรคาทอลิกซึ่งล้วนแต่เป็นปัญหาสร้างศัตรูภายนอกและบั่นทอนเสถียรภาพทางการเมืองภายในขององค์จักรพรรดิทั้งสิ้น และระยะระหว่างปี ค.ศ.1860-1870 (ปีสิ้นสุดอำนาจของจักรพรรดิหลุยส์นโปเลียน) จึงเป็นสมัยที่จักรวรรดิที่สองดำเนินไปอย่างไม่สู้จะมั่นคงและเป็นระยะแห่งความไม่แน่นอน

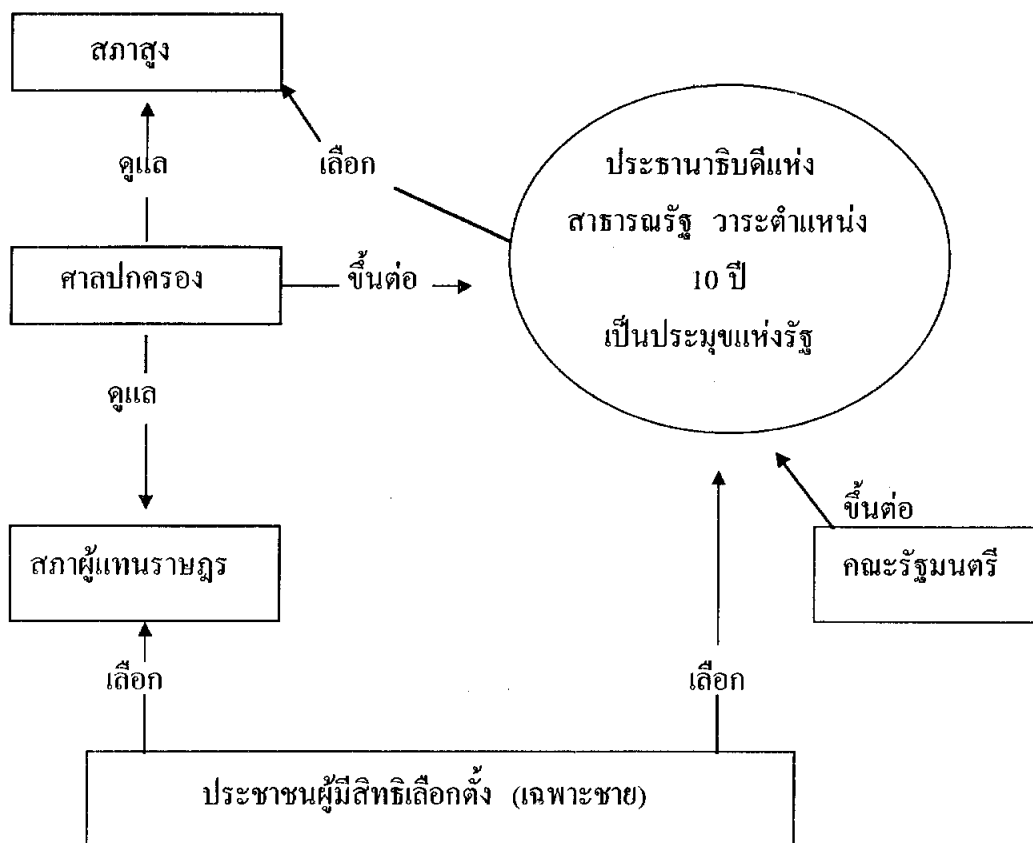
จักรพรรดิหลุยส์ โปเลียน จึงได้ตัดสินใจเลือกดำเนินนโยบายเสรีประชาธิปไตยไทย แทนการปกครองด้วยอำนาจเผด็จการ ได้มีการเปลี่ยนแปลงในอำนาจรัฐ โดยการสนับสนุนให้ฝ่ายอำนาจนิติบัญญัติ ซึ่งไม่มีอำนาจอย่างแท้จริง ในต้นสมัยจักรวรรดิที่สองนั้นกลับมีอำนาจในการอภิปรายและซักฟอกรัฐมนตรี ตลอดจนลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจในตัวรัฐมนตรีเหล่านี้เป็นต้น

แต่เหตุการณ์ระหว่างประเทศในระยะปลายสมัยของจักรวรรดิที่สองนั้น ได้บั่นทอนเสถียรภาพทางการเมืองของจักรพรรดิให้เลวลงอีก นับจากการแพ้สงครามของกองทัพฝรั่งเศสในแม็กชิโก ปี ค.ศ.1867 และสัมพันธภาพระหว่างฝรั่งเศสกับปรัสเซียก็มีท่าทีเลวร้ายลงทุกวัน จนต้องทำสงครามกันใหม่อีก 3 ปีต่อมา

จักรพรรดิโปเลียน พยายามแก้สถานการณ์โดยการให้อำนาจเต็มที่แก่ฝ่ายองค์กรนิติบัญญัติ คือมีอำนาจเสนอกฎหมายซึ่งในสมัยก่อนนั้นเป็นอำนาจของศาลปกครอง และมีอำนาจลงมติเกี่ยวกับร่างกฎหมายงบประมาณอย่างละเอียด และในที่สุดถึงกับการอนุญาตให้ผู้แทนราษฎรและผู้แทนสภาซันเนต สามารถดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีได้ อันแสดงถึงการเสนอให้สายการเมืองฝ่ายค้านเข้าร่วมบริหารปกครองบ้านเมืองนั่นเอง

จักรพรรดิหลุยส์ โปเลียน ได้แต่งตั้งให้นายเอมิล โอลีวีเย (Emile Olivier) ซึ่งเป็นหัวหน้าสายอิทธิพลกลุ่มเป็นกลางทำหน้าที่เป็นประธานร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (ร่างเสร็จในวันที่ 21 พฤษภาคม ค.ศ.1870) ซึ่งจะมีแนวโน้มไปในทางเสรีประชาธิปไตยในลักษณะระบบรัฐสภาแบบอังกฤษ กล่าวคือ คณะรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา และต้องลาออกในกรณีที่สภาลงมติไม่ไว้วางใจ แต่ทว่า รัฐธรรมนูญฉบับร่างโดยเอมิล โอลีวีเย นั้น ไม่มีโอกาสถูกนำมาใช้ปกครองประเทศ เพราะกองทัพของฝรั่งเศสซึ่งนำทัพโดยจักรพรรดิที่ทำการสู้รบกับรัสเซียสมัยปีสมาธิซึ่งมีที่ท่าว่าจะดีขึ้นภายหลังการลงประชามติ สนับสนุนนโยบายของจักรพรรดิที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงรูปการปกครองให้เป็นเสรีประชาธิปไตยยิ่งขึ้น (วันที่ 8 พฤษภาคม ค.ศ. 1870) นั้นกลับเลวลงทุกวัน ทุกสายอิทธิพลของฝ่ายค้านได้ยื่นยันที่จะให้พระเจ้าหลุยส์ โปเลียนประกาศยอมแพ้ปรัสเซีย ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่บังคับให้องค์จักรพรรดิยอมออกจากอำนาจรัฐโดยปริยายและแล้วในที่สุดพระเจ้าหลุยส์ โปเลียนหรือโปเลียนที่สามก็ยอมรับความพ่ายแพ้เมื่อวันที่ 4 กันยายน ค.ศ.1870 อันเป็นวันสิ้นสุดของจักรวรรดิที่สอง

รูปการปกครองในสมัย Louis NAPOLEON III

8. สาธารณรัฐที่ 3 (Third Republic 1870-1940)

หลังจากที่ฝรั่งเศสอยู่ในฐานะเสียเปรียบในการทำสงครามกับปรัสเซีย (Prussia) ในระยะที่หลุยส์โปเลียน (Louis NAPOLEON III) มีอำนาจปกครองอยู่โดยที่กลุ่มการเมืองที่ประกอบด้วยพวกนิยมกษัตริย์สองสายคือ สายบูร์บง (Bourbon) และสายออร์เลอ็อง (Orlean) ผสมกับชนชั้นกลางกลุ่มศาสนาคาทอลิก ได้พร้อมใจกันยื่นข้อเสนอให้หลุยส์โปเลียนมอบอำนาจรัฐให้แก่พลเมือง โดยการจัดตั้งสภาขึ้นมาใหม่ในเดือนกุมภาพันธ์ 1871 และเมื่อมีรูปการปกครองใหม่แล้วก็จะทำการติดต่อขอยอมแพ้แก่ฝ่ายปรัสเซีย ในขณะเดียวกันก็มีการเตรียมการติดอาวุธให้แก่ชาวปารีสทุกคน ซึ่งเมื่อรวมจำนวนทั้งสิ้นแล้วจะมีมากกว่าทหารประจำการถึง 3 เท่าการติดอาวุธนี้เพื่อต่อสู้กับปรัสเซียในกรณีที่ฝ่ายปรัสเซียไม่ยอมรับเงื่อนไขการยอมแพ้ของฝรั่งเศส

ส่วนกลุ่มการเมืองที่ไม่เห็นด้วยกับการยอมจำนนต่อฝ่ายปรัสเซียคือ ฝ่ายที่ทำการต่อต้านเผด็จการนโปเลียนมาตั้งแต่ต้น ฝ่ายนี้ถูกเรียกว่าฝ่ายซ้าย ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มการเมืองที่มีอิทธิพลอยู่หลายกลุ่ม อาทิ กลุ่มนิยมนบล็องกี (Blanqui) กลุ่มนิยมปรูดอง (Proudhon) กลุ่มนิยมจาโกแบ็ง (Jacobins) โดยที่มีนายบล็องกีเป็นผู้นำได้เตรียมกำลังไว้ต่อต้านปรัสเซีย พร้อมกันนั้นก็ได้มีการจัดตั้งสหการแห่งปารีส (La COMMUNE de Paris) โดยการใช้กองกำลังเข้าแย่งชิงอำนาจรัฐจากฝ่ายขวายึดสถานที่สำคัญของปารีสไว้หมด ประกาศไม่ยอมแพ้แก่ปรัสเซีย การจัดตั้งสหการ หรือ COMMUNE นั้น ได้กระทำพร้อม ๆ กันตามนครใหญ่ ๆ อาทิ Lyon และ Toulouse

ในขณะนั้นกำลังของฝ่ายขวาที่ได้ชุมนุมกันอยู่ ณ ตำบลแวร์ซาย (Versailles) ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลฝ่ายขวา ซึ่งประกอบด้วยชนชั้นกลางนิยมสาธารณรัฐ พวกนิยมกษัตริย์ พวกคาธอลิก และสมาชิกรัฐสภา กองกำลังฝ่ายขวาและกองทัพปรัสเซียได้มุ่งเข้าสู่นครปารีส โจมตีฝ่ายสหการ จนในที่สุดก็สามารถทำลายสหการแห่งปารีสได้สำเร็จในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1871

ภายหลังสงครามยุติ อำนาจการปกครองก็กลับไปอยู่กับฝ่ายขวา ซึ่งมองตามแนวอุดมการณ์แล้ว คือพวกสาธารณรัฐนิยม (Republicain) และพวกกษัตริย์นิยม (Monarchiste) ทั้งสองพวกนี้ก็เริ่มมีปัญหาขัดแย้งกันในเดือนของการกำหนดรูปการปกครองเป็นแบบสาธารณรัฐสำหรับฝ่ายกษัตริย์นิยมกลับต้องการให้ใช้ระบอบราชาธิปไตย โดยมีกษัตริย์เป็นหัวหน้ารัฐบาลร่วมปกครองกับฝ่ายนิติบัญญัติ¹⁴

หากจะพิจารณาความเสี่ยงจากทั้งสองฝ่ายแล้ว จำนวนสมาชิกในสภาในขณะนั้น ฝ่ายนิยมกษัตริย์มีจำนวนเกินกว่ากึ่งหนึ่ง ผลของการลงคะแนนคงจะทำให้ฝรั่งเศสกลับไปสู่ยุคกษัตริย์อีกครั้งคือราชาธิปไตย แต่เนื่องจากเกิดการขัดแย้งภายในกลุ่มกษัตริย์นิยม กล่าวคือ ได้มีกลุ่มภายในเรียกว่าพวกหลงกษัตริย์ หรือนิยมกษัตริย์มากกว่าองค์กษัตริย์เอง (Ultra Royalistes) ได้ตั้งเงื่อนไขและเรียกร้องบางสิ่งบางอย่างมากเกินไป เช่น ขอเปลี่ยนสีของธงชาติ เดิมจาก 3 สี (Tricolor) ไปเป็นธงสีขาวประดับดอกกลีษ (Lys) อันเป็นสัญลักษณ์ของราชวงศ์บูร์บ็องและสายออร์เลอองเกรงจะถูกกีดกัน ดังนั้นในการลงคะแนนเสียงเลือกรูปการปกครอง ฝ่ายนิยมกษัตริย์สายออร์เลอองจึงหันไปสนับสนุนฝ่ายนิยมสาธารณรัฐ ผลการลงคะแนนปรากฏว่า

¹⁴ พิพัฒน์ ตั้งสืบกุล, การเมืองยุโรป 2 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร 2518
หน้า 26.

ฝ่ายที่ต้องการให้ฝรั่งเศสมีรูปการปกครองแบบสาธารณรัฐได้เสียง 353 เสียง ฝ่ายนิยมกษัตริย์ ได้ 352 เสียง ชนะกันเพียง 1 เสียงเท่านั้น¹⁵

3.1 รัฐธรรมนูญ

ผลการลงคะแนนเสียงในครั้งนั้นทำให้ฝรั่งเศสมีรูปการปกครองแบบสาธารณรัฐ นับแต่ ค.ศ.1871 แต่อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญฉบับถาวรก็ยังมีได้มีการประกาศใช้จนถึงปี ค.ศ.1875 จึงได้มีการประกาศใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญ 3 ฉบับ เรียงลำดับก่อนหลังดังนี้

ฉบับที่หนึ่ง ประกาศใช้เมื่อ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1875 เป็นบทบัญญัติว่าด้วยสภาสูง หรือวุฒิสภา (Senate) เท่านั้น

ฉบับที่สอง ประกาศใช้เมื่อ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1875 เป็นบทบัญญัติว่าด้วยสถาบันการปกครอง

ฉบับที่สาม ประกาศใช้เมื่อ 16 กรกฎาคม ค.ศ.1875 เป็นบทบัญญัติว่าด้วยความสัมพันธ์ของอำนาจรัฐ

รวมทั้งหมด 3 ฉบับ มี 24 มาตรา แบ่งแยกอำนาจรัฐระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติรูปการปกครองจึงเป็นแบบรัฐสภา (Parliamentary System) มีการแบ่งอำนาจรัฐระหว่างรัฐบาลกับรัฐสภา

1. อำนาจนิติบัญญัติ

อำนาจนิติบัญญัติของสาธารณรัฐที่ 3 ประกอบด้วยสภา 2 สภา (Bicameralism) คือสภาผู้แทนราษฎร (La Chambre des Deputes) สภาสูงมีสมาชิก 75 คน ได้รับการเลือกตั้งโดยทางอ้อมจากพลเมืองเพศชาย จะทำหน้าที่คอยถ่วงสภาผู้แทนราษฎร¹⁶

ส่วนสภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยสมาชิก 600 คน โดยได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากพลเมืองเพศชายอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี สภาทั้งสองมีอำนาจหน้าที่ในการตราบัญญัติ เช่น กฎหมายต่าง ๆ หรือกฎหมายงบประมาณ รัฐบาลจะต้องเสนอผ่านสภาผู้แทนราษฎร

¹⁵ สุพจน์ ค้านตระกูล, “สาส์นจากท่านปรีดีฯ ถึง พลฯ สัญญา” กรุงเทพฯ 2516 หน้า 25-26 และ Rene REMOND < La vie politique en France 1848-1879 “Tome 2” Paris 1969, p 302.

¹⁶ อำนาจของสภาสูงนี้มีผู้เปรียบเทียบกับ สภาสูงที่มีต่อสภาผู้แทนราษฎรของสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน และการมีสองสภาของฝรั่งเศสตามรัฐธรรมนูญ 1875 นั้นก็เพื่อให้สายกษัตริย์นิยมซึ่งมีมากในสภา ได้มีส่วนร่วมในอำนาจรัฐมากขึ้นและเป็นการถ่วงอำนาจสภาล่างอีกด้วย

ก่อนถึงสภาสูง ส่วนสภาสูงมีอำนาจฟ้องร้องประธานาธิบดีและคณะรัฐมนตรี ต่อศาลสูงในกรณีที่บุคคลดังกล่าวได้มีการกระทำอันเป็นภัยต่อความมั่นคงของสาธารณรัฐ และอำนาจสำคัญที่สุดก็คือสภาทั้งสองมีอำนาจในการสอบสวน และลงมติให้รัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง หรือทั้งคณะออกจากตำแหน่งได้

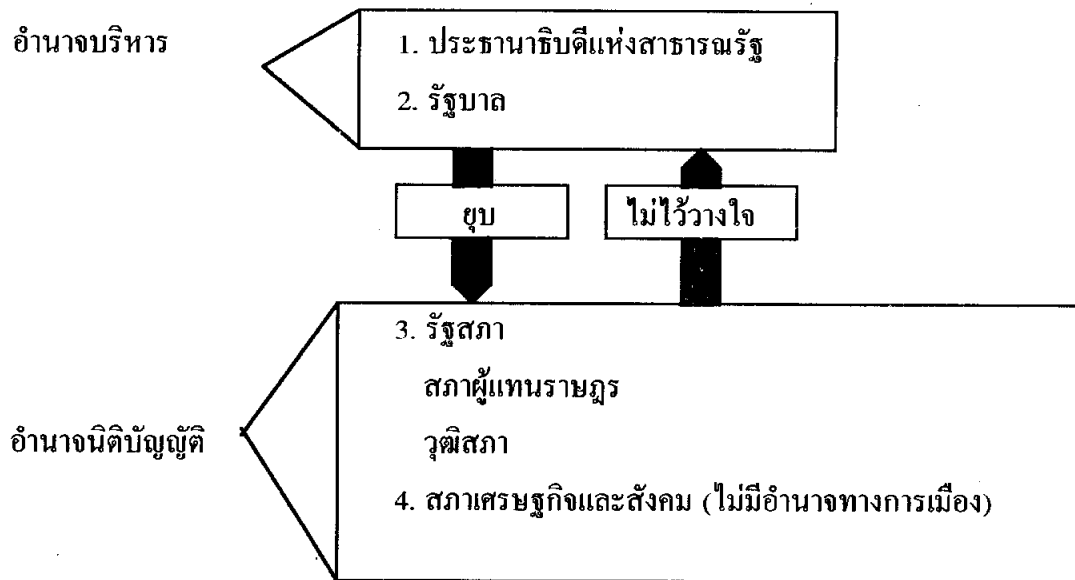
2. อำนาจบริหาร

ประกอบด้วยสถาบันประธานาธิบดี และคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร ประธานาธิบดีจะได้รับการเลือกตั้งจากรัฐสภา ซึ่งจัดขึ้นโดยเฉพาะเพื่อเลือกตั้งตำแหน่งนี้ เรียกว่า les deux Chambres reunies en Congres a Versailles ประธานาธิบดีจะได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งคราวละ 7 ปี ประธานาธิบดีจะไม่ต้องรับผิดชอบทางการเมืองแต่อย่างใด ไม่มีอำนาจหน้าที่ทางการบริหารประเทศ จึงเป็นเพียงประมุข และขวัญของรัฐหรือประมุขของรัฐ (Head of State) ในระบอบรัฐสภาในขณะที่เดียวกันหากประธานาธิบดีถูกสงสัยว่าได้กระทำการเข้าไปแทรกแซงการบริหารงานของสภาหนึ่งสภาใด รัฐสภามีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ประธานาธิบดีลาออกได้

คณะรัฐมนตรี

ในกรณีที่ประธานาธิบดีเป็นประมุขของรัฐ อำนาจบริหารที่แท้จริงจึงตกอยู่กับรัฐบาล ในฐานะผู้บริหารอย่างแท้จริงแต่ฝ่ายเดียว คณะรัฐมนตรีได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี คณะรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบต่อสภาต่อรัฐสภา ในขณะที่รัฐบาล หรือฝ่ายบริหารนี้มีอำนาจยุบสภา (Dissolution Power) โดยเงื่อนไขที่ว่ารัฐบาลจะต้องแจ้งให้สภาสูงทราบล่วงหน้าก่อน เมื่อยุบสภาแล้วรัฐบาลจะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป หากพรรคของรัฐบาลแพ้การเลือกตั้ง รัฐบาลจะต้องลาออก แต่ถ้าพรรคฝ่ายค้านแพ้การเลือกตั้ง รัฐบาลก็บริหารประเทศต่อไปโดยไม่ต้องแถลงนโยบาย

รัฐธรรมนูญ ฉบับ 1875

ระบอบวีซี

ระบอบวีซี (Vichy Regime) หรือระบบต่างดาว หรือรัฐบาลหุ่นเยอรมัน หลังจากตีฝรั่งเศสแพ้สงคราม เป็นรูปการปกครองที่ไม่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ เป็นระบอบที่มีผู้ต่อต้านเป็นอย่างมาก มีลักษณะแตกต่างจากสาธารณรัฐที่สาม แต่บรรดาผู้นำทางการเมือง รัฐมนตรี สมาชิกรัฐสภาในสาธารณรัฐที่ 3 จำนวนไม่น้อยกลับเข้าร่วมในรัฐบาลวีซี จึงประกอบด้วยบุคคลต่างอุดมการณ์ ระบอบนี้คงอยู่ในประวัติศาสตร์การเมืองของฝรั่งเศสในระยะเวลาอันสั้น (1940-1944)

แนวคิดเบื้องต้นของระบอบวีซี คือการกำหนดให้มีการปฏิวัติแห่งชาติ พยายามหลีกเลี่ยงรูปแบบสาธารณรัฐที่เคยปรากฏมาก่อน สร้างสถาบันที่มีลักษณะปรากฏอยู่ในสมัยศตวรรษที่ 18 ถึงต้นศตวรรษที่ 19 แต่อย่างไรก็ตาม ระบอบวีซีก็หาได้ฟื้นฟูระบอบราชาธิปไตยไม่ จอมพลเปแต็ง (Marechal PETAIN) ประมุขแห่งรัฐในขณะนั้นได้แสดงความประสงค์ออกมาว่าจะต้องมีรัฐสภาที่เลือกตั้งโดยประชาชน ตัวเขาเองจะต้องเป็นผู้เสนอชื่อประมุขของรัฐคนต่อไปซึ่งในตอนต้นของระบอบ วีซี จอมพลเปแต็ง คือผู้มีอำนาจอย่างแท้จริง หลักการอำนาจธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty) ได้ถูกยกเลิก การเลือกตั้งถูกสั่งห้ามไม่ให้ใช้ในสภาแบบต่าง ๆ ยกเว้นสภาท้องถิ่นที่มีพลเมืองต่ำกว่า 2,000 คน รัฐสภาแห่งชาติให้ระงับไว้ชั่วคราว

สภามณฑล (Departement) และสภาเขต (Arrondissement) ถูกสั่งห้ามมิให้ปฏิบัติหน้าที่รวมถึง การยุติกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมืองด้วย

นอกจากนั้นยังมีการยกเลิกสิทธิ และหลักประกันต่าง ๆ ของพลเมืองที่เคยได้รับใน สาธารณรัฐที่ 3 คำขวัญสำคัญที่มีชื่อของสาธารณชนฝรั่งเศสคือ เสรีภาพ (Liberte) เสมอภาค (Egalite) ภราดรภาพ (Fraternite) ถูกแทนโดยคำว่าการทำงาน (Travail) ครอบครัว (Famille) มาตุภูมิ (Patrie) สิทธิที่จะฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ตำรวจ และกฎหมายข้าราชการถูกยกเลิก ข้าราชการ ไม่น้อยกว่า 2,000 คน ถูกไล่ออกใน 6 เดือน มีการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ มาตรการต่อต้าน ยิวได้ถูกกำหนดและถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด รูปแบบของอำนาจนิยม (Authoritarianism) แบบ ฝรั่งเศสถือการเน้นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เช่น การเน้นการพัฒนา ชุมชน ครอบครัว กลุ่มอาชีพ ยกเลิกองค์การ และสมาคมของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่กำลังดำเนินไปด้วยดีใน สาธารณรัฐที่ 3 ระบอบวิธีไม่ต้องการแนวคิดแบบสังคมนิยม แต่นิยมระบบทุนนิยมแผนใหม่ (Modern Capitalism)

ผู้นำยุคแรกของระบอบวิธีมีทัศนคติอยู่สองแบบ คือที่เข้ากับฝ่ายเยอรมัน และที่พอใจ แนวคิดแบบอำนาจนิยม ซึ่งในขณะนั้นกองทัพเยอรมันนาซียังคงยึดครองพื้นที่ในฝรั่งเศสกว่า ครึ่งความสัมพันธ์กับนาซีแบบแน่นขึ้นในเมื่อกองทัพสัมพันธมิตรเข้ายึดอาฟริกา ทำให้ฝ่าย เยอรมันให้ความช่วยเหลือทางการเงิน และสนับสนุนให้กำลังใจแก่ฝ่ายนิยมเยอรมันในฝรั่งเศส

ผู้นำยุคแรกของวิธี ไม่ต้องการที่จะสถาปนาระบบพรรคเดียว (single-party) แต่รัฐบาล ก็ไม่มั่นคงกว่าในสมัยสาธารณรัฐที่ 3 ประมุขของรัฐคือ จอมพลเปแต็งก็ไม่สามารถคาดการณ์ การในผลของสงคราม โดยเฉพาะได้ทำนายไปว่าฝ่ายเยอรมันจะต้องได้รับชัยชนะ ซึ่งก็ผิดพลาด ระบอบที่ผสมผสานหลายรูปแบบ การที่ต้องสนับสนุนกำลังคน และกำลังวัตถุแก่เยอรมัน ทำให้รัฐบาลวิธีอ่อนแอ กอปรกับในปี ค.ศ.1942 ฝ่ายกู้เอกราช (Resistance) ได้เร่งปฏิบัติการ มากขึ้น ทำให้เยอรมันปรับปรุงรัฐบาลวิธี โดยนำพวกสนับสนุนเยอรมันเข้าทำงานเกือบทุก ตำแหน่ง

การกู้เอกราช

ในขณะที่ระบอบวิธีกำลังดำเนินอยู่นั้นอาจแบ่งคนฝรั่งเศสออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ ให้ความร่วมมือกับเยอรมัน กับกลุ่มต่อต้านเยอรมัน สำหรับกลุ่มหลังนี้ยังคงนิยมอยู่กับระบอบ การปกครองของสาธารณรัฐที่ 3 กลุ่มที่ต่อต้านเรียกตัวเองว่า พวก Resistance ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มพลังทางการเมืองและสังคมของฝรั่งเศสที่หลากหลาย อาทิ กลุ่มของนายพลเดอโกลล์

(Charles de Gaulle)¹⁷ ที่ได้ก่อตั้งขึ้น ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ มีขอบข่ายงาน และสายลับบนพื้นแผ่นดินใหญ่ นอกจากกลุ่มเดอโกลล์แล้วยังปรากฏว่ากลุ่มต่อต้านอื่น ๆ ที่แยกกระจายกันอยู่บนพื้นแผ่นดินใหญ่อีก มีการแบ่งพื้นที่ปฏิบัติการออกเป็นโซน คือ โซนเหนือของประเทศรวมทั้งแถบฝ่ายฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกและโซนใต้ที่ฝ่ายเยอรมันยังไม่ได้มีกองทหารประจำกลุ่มสำคัญที่จะนำมากล่าวก็มี อาทิ

โซนเหนือ $\left\{ \begin{array}{l} \text{กลุ่ม OCM : Organisation Civile et Militaire : องค์การพลเรือนและทหาร} \\ \text{กลุ่ม FN : Front National โดยกลุ่มคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศส มีกองกำลัง เรียกว่า} \\ \text{FTP หรือ Franc Tireurs et Partisans} \end{array} \right.$

โซนใต้ $\left\{ \begin{array}{l} \text{กลุ่ม Combat} \\ \text{กลุ่ม Libration-Sud MUR : Mouvement Unis de Resistance} \\ \text{กลุ่ม Franc-Tireur} \end{array} \right.$

แต่ในที่สุดกลุ่มเหล่านี้ก็ได้เข้าร่วมและยอมให้เดอโกลล์เป็นผู้นำขบวนการต่อต้านเยอรมันโซนใต้ 3 กลุ่มได้รวมตัวเรียกว่า Mouvements Unis de Resistance : MUR ในปี ค.ศ. 1943 เดือนพฤษภาคม กลุ่มทุกกลุ่มได้จัดตั้งสภาต่อต้านเยอรมัน : Conseil National de la Resistance : CNR ประธานสภาคนแรกคือ ฌ็อง มูแล็ง (Jean Moulin) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากเดอโกลล์ให้เป็นตัวแทนบนแผ่นดินใหญ่ การจัดตั้ง CNR สำเร็จถือว่าการต่อต้านเยอรมันสมบูรณ์ขึ้น เสริมบทบาทของเดอโกลล์มากขึ้น และในขณะเดียวกันก็เป็นการเริ่มต้นที่ดีของกลุ่มพลังทางการเมืองที่จะกลายเป็นพรรคการเมืองในภายหลัง ทั้งนี้เนื่องจากในสภา CNR นั้น นอกจากจะมีตัวแทนจากกลุ่มกู้ชาติแล้วยังมีตัวแทนจากพรรคการเมืองอีก 6 พรรค และ 2 สหภาพแรงงาน การที่มีตัวแทนของพรรคการเมืองนี้มีผู้ไม่เห็นด้วย แต่ทั้งมูแล็ง และเดอโกลล์เห็นว่าสำคัญมาก โดยเฉพาะเดอโกลล์เชื่อว่าการมีพรรคการเมืองเข้าร่วมจะทำให้การเป็นหัวหน้าขบวนการกู้ชาติของเขาในสายตาของประธานาธิบดีรูสเวลต์ แห่งสหรัฐอเมริกาดีขึ้น ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยมี ปีแอร์ บรอสโซเล็ตต์¹⁸ และกลุ่มที่ต่อต้านสาธารณรัฐที่ 3 ในช่วงเวลานั้นเอง

¹⁷ Charles de Gaulle's Free France Group

¹⁸ Pierre BROSOLETTTE สังคมนิยมหนุ่ม กำลังสำคัญในรวมคณะกู้ชาติกลับไม่เห็นคล้อยตามเดอโกลล์เขาเชื่อว่ากลุ่มกู้ชาติควรจะเป็นคนรุ่นใหม่ที่ไม่เคยมีบทบาททางการเมืองในสาธารณรัฐที่ 3 กลุ่มพลังที่มารวมกันครั้งแรกได้แก่ ข้าราชการหนุ่ม นักหนังสือพิมพ์ นักศึกษา ครู อาจารย์ นักบริหาร นักธุรกิจ นักสังคมนิยม นักสหภาพการค้า และคารอลิกอิสระ

รัฐบาลสภาวิชีก็ได้มอบอำนาจให้แก่เปต็อง (J.Pétain) ประณิประนอมกับฝ่ายกัวชาติซึ่งก็ไม่สำเร็จ เป็นผลให้ฝ่ายกัวชาติเป็นศัตรูต่อระบอบวิชีไป

ในระยะก่อนการจัดตั้ง CNR นั้น กลุ่มการเมืองหลายกลุ่มได้มีการเตรียมการอยู่ก่อน ในวันที่จะขับไล่เยอรมัน กลุ่มสังคมนิยมได้จัดตั้ง Comite d'Action Socialiste หรือหน่วยปฏิบัติการ สังคมนิยม ในตอนต้นฤดูใบไม้ผลิปี 1941 นับได้ว่าเป็นกลุ่มต่อต้านเยอรมันโดยนักสังคมนิยมและเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งพรรคสังคมนิยม (Socialist Party) ในปี ค.ศ.1943 กลุ่มคาธอลิกอิสระก็เริ่มคิดที่จะก่อตั้งพรรคการเมือง ต่อมา มีชื่อว่า Mouvement Republicain Populaire (MRP) คือขบวนการสาธารณรัฐนิยมประชาชน กลุ่มสำคัญที่สุดคือคอมมิวนิสต์ หรือ Communist Party ต่อสู้เยอรมันในชื่อของ แนวร่วมแห่งชาติ : Front National ซึ่งแนวร่วมแห่งชาติของพรรคคอมมิวนิสต์ถูกจัดตั้งเพื่อดึงและจูงใจบุคคลที่มีได้เป็นสมาชิกของพรรคเข้าร่วมกับแนวร่วม

บรรดานุคคลและกลุ่มที่เข้าร่วมกับขบวนการต่อสู้เยอรมันมีแนวความคิดที่เป็นปฏิบัติต่อสาธารณรัฐที่ 3 และต้องการสร้างสถาบันทางการเมืองขึ้นมาใหม่ และข้อเสนอสำหรับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็เป็นที่คาดหวังของทุกคนจนถึงกับมีผู้เปรียบเทียบว่า “พวกกัวชาติทุกคนมีรัฐธรรมนูญของตัวเองทั้งนั้น” กระนั้นก็ตามการดำเนินงานเตรียมรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้เริ่มขึ้นพวกคอมมิวนิสต์ไม่ได้เข้าร่วมในการร่างพิมพ์เขียวของรัฐธรรมนูญ พวก OCM ได้เสนอว่าให้มีระบบประธานาธิบดี แต่ไม่ให้ประชาชนเลือกสมาชิกรัฐบัญญัติ ส่วนกลุ่มพิทักษ์ฝรั่งเศส (Defense de la France) ได้เสนอรูปแบบ “ที่จะถูกเลือกโดยตัวแทนประชาชนจำนวน 1,000 คน ประธานาธิบดีมีอำนาจยุบสภาผู้แทน (National Assembly) ฝ่ายที่มีบทบาทในขบวนการกัวชาติได้ก่อตั้งกรรมการกลางศึกษาปัญหาการปกครอง ได้เสนอปรับปรุงแก้ไขระบบของสาธารณรัฐที่ 3 โดยการเพิ่มอำนาจยุบสภาให้แก่ประธานาธิบดี แต่กลุ่ม MUR ก็ไม่ต้องการให้รูปแบบของสาธารณรัฐห่างไกลจากรูปแบบของสาธารณรัฐที่ 3 เท่าใดนัก

ผู้นำของ MRP เสนอให้รูปแบบใหม่นั้น ฝ่ายบริหารมีอำนาจมั่นคง นาย Vincent AURIOL¹⁹ ได้เสนอในปี ค.ศ.1942 ว่า สภากลางจะถูกยุบโดยอัตโนมัติ ถ้าหากลงมติล้มรัฐบาล นาย Leon BLUM ได้มีจดหมายจากเรือนจำว่า ระบบรัฐสภา (Parliamentary System) นั้นไม่

¹⁹ อดีตรัฐมนตรีคลังในคณะรัฐบาลแนวร่วมประชาชน (Popular Front Government) ของนาย Leon BLUM ซึ่งต่อมานาย Vincent AURIOL นี้ได้เป็นประธานาธิบดีคนแรกของสาธารณรัฐที่ 4 ระหว่าง มค. 1947 - มค.1954

เหมาะสมกับการเมืองในฝรั่งเศส เขาเสนอระบบของสหรัฐอเมริกา หรือระบบของสวิสเซอร์แลนด์ซึ่งเน้นการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers)

กลุ่มชนบางส่วนซึ่งเป็นส่วนน้อยมีความเชื่อมั่นในระบบสาธารณรัฐที่ 3 เป็นอย่างมาก และปรารถนาที่จะให้นำเอาระบบนั้นไปใช้อีกในฝรั่งเศส ผู้แข่งขันการเป็นผู้นำขบวนการกู้ชาติกับเดอโกลล์คนหนึ่งคือ นายพลจิโรด์ (General GIRAUD) ได้เสนอเจตนาว่าภายหลังจากสงครามแล้วควรจะนำเอากฎหมายในสาธารณรัฐที่ 3 มาใช้²⁰ ซึ่งมีสาระสำคัญคือกระจายอำนาจให้แก่สภามณฑล (Departmental Conucils หรือ Conseils Generaux) ในกรณีนี้ที่รัฐสภาไม่สามารถจัดการประชุมได้ ซึ่งข้อเสนอนี้ถูกคัดค้านอย่างมากจากกลุ่มผู้กู้ชาติฝ่ายแผ่นดินใหญ่

ดังนั้นรูปร่างของสาธารณรัฐที่ 4 ยังคงคลุมเครือ แต่ก็แน่นอนว่าจะไม่นำเอารูปแบบของสาธารณรัฐที่ 3 มาใช้แน่ และมีเรื่องซึ่งบอกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารจะมีขอบข่ายและเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม 5. สาธารณรัฐที่ 4 (Fourth Republic 1946 - 1958)

หลังจากที่ฝ่ายสัมพันธมิตรได้รับชัยชนะและปลดปล่อยฝรั่งเศสให้เป็นอิสระจากกองทัพฮิตเลอร์ ในปี ค.ศ.1944 พร้อมกับกับการสิ้นสุดของรัฐบาลต่างดาว วิชี ซึ่งปกครองฝรั่งเศสช่วงระยะปี ค.ศ.1940-1944 ขบวนการกู้ชาติ ก็ได้จัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวโดยมีนายพลเดอโกลล์เป็นนายกรัฐมนตรีเข้าบริหารประเทศ งานชิ้นแรกของรัฐบาลก็คือการเสนอให้มีการแสดงมติของชาวฝรั่งเศสว่ามีความประสงค์ที่จะให้ฝรั่งเศสมีสถาบันการเมืองแบบใด เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ.1945 หัวข้อที่เสนอขอประชามติ (Referendum) คือ

ก. ต้องการให้สถาปนาระบบการเมืองในสาธารณรัฐที่ 3 ขึ้นมาใหม่ คือนำเอารัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ.1875 มาใช้ใหม่

ข. ต้องการให้จัดสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อร่างรัฐธรรมนูญสำหรับสาธารณรัฐที่ 4

การณรงค้ของบรรดาผู้นำพรรคการเมืองต่อผู้นำเสียงประชามตินั้นก็คือ ขอไม่ให้รับญัตติข้อ (ก) คือปฏิเสธรัฐธรรมนูญฉบับ 1875 ซึ่งผลการลงคะแนนก็เป็นไปตามที่พรรคการเมืองแนะนำ คือ ร้อยละ 96 ของผู้ลงคะแนนต้องการให้มีการสถาปนาระบบใหม่ ข้อ (ข) หรือพลเมือง 17,957,868 คน สำหรับจำนวนผู้ที่ต้องการกลับไปใช้รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐที่ 3 (ฉบับ 1875) นั้น มีเพียง 670,672 คน ดังนั้น รัฐสภา²¹ จึงได้ทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ

²⁰ มีชื่อว่า The Trevenec law

²¹ ซึ่งทำการเลือกตั้งในเวลาเดียวกันกับการลงประชามติ

(Constituent Assembly) ทั้งนี้ การที่ผลของประชามติเป็นเช่นนั้นเนื่องมาจากกลุ่มฝ่ายซ้ายของฝรั่งเศสที่ถูกปราบปรามในตอนต้นสาธารณรัฐที่ 3 นั้นกลับมามีบทบาทสำคัญในช่วงนี้ สามารถมีอิทธิพลและคุมเสียงของผู้ลงคะแนนได้ คือ พรรคคอมมิวนิสต์ พรรคสังคมนิยม และ MRP สามารถควบคุมเสียงผู้ออกเสียงได้ร้อยละ 51²² ของผู้ลงคะแนน เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ฝ่ายซ้ายต่อต้านรัฐธรรมนูญฉบับสาธารณรัฐที่ 3 เนื่องจากเป็นฉบับที่ไม่เอื้อประโยชน์และต่อต้านฝ่ายสังคมนิยม

สำหรับกลุ่มของนายพลเดอโกลล์ ซึ่งถือว่าเป็นขบวนการใหม่ที่ไม่สนับสนุนการนำรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐที่ 3 มาใช้ เนื่องมาจากในตอนปลายสาธารณรัฐที่ 3 รัฐสภามีอำนาจมากเกินไปทำให้ฝ่ายบริหารคือรัฐบาลไม่สามารถบริหารประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การที่รัฐบาลไม่สามารถต่อต้านนาซีเยอรมันจนถึงกับพ่ายแพ้แก่ศัตรู เป็นผลมาจากฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจที่เด็ดขาดนั่นเอง ดังนั้นกลุ่มขบวนการเดอโกลล์จึงเน้นการใช้อำนาจฝ่ายบริหาร เพื่อเข้าไปแก้ปัญหาซึ่งมีอยู่มาก อาทิ เศรษฐกิจตกต่ำ ความมั่นคงทางการเมือง ปัญหาเมืองขึ้นในอินโดจีน และในอาฟริกาเหนือ

รัฐธรรมนูญฉบับสาธารณรัฐที่ 4 ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ.1946 ซึ่งสาระสำคัญนั้นได้ยึดถือตามแนวความคิดของฉบับ 1875 นั่นเอง ซึ่งจะแยกพิจารณาได้ดังนี้

อำนาจนิติบัญญัติ

อำนาจนิติบัญญัติหรือฝ่ายนิติบัญญัตินั้นเป็นรูประบบ 2 สภา (Bicameralism) คือ สภาผู้แทนราษฎร เดิมเรียกว่า La Chambre des Deputes ไปเป็น สมัชชาแห่งชาติ Assemblee Nationale สมาชิกสภาล่างนี้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากพลเมือง สามารถลงมติไม่ไว้วางใจให้รัฐบาลลาออกได้แต่เพียงสภาเดียว มีอำนาจลงมติรับรองหรือคัดค้านร่างกฎหมายงบประมาณ

สภาสูง เปลี่ยนจาก le Senat ไปเป็น le Conseil de la Republique สภาแห่งสาธารณรัฐ เลือกตั้งโดยทางอ้อม หน้าที่สำคัญคือร่วมเลือกตั้งตำแหน่งประธานาธิบดี ในทุก ๆ ปี พิจารณากฎหมายที่ผ่านมติสภาล่างโดยเสนอข้อคิดเห็น แต่ไม่มีอำนาจยับยั้งแต่อย่างใด ทำหน้าที่เป็นสภาที่ปรึกษาของสภาผู้แทน คือถูกถอดอำนาจจากการมีศักดิ์ศรีเท่ากับสภาล่างในสมัยสาธารณรัฐที่ 3 ไม่มีอำนาจควบคุมรัฐบาล

²² Maurice DUVERGER, Institutions Politiques et Droit Constitutionnel, Presse Universitaire de France, Paris 1966 p. 461.

พิจารณาจากฐานะของสองสภาแล้วจะเห็นได้ว่าแตกต่างจากสาธารณรัฐที่ 3 มากอำนาจของสภาสูงถูกลดลง เนื่องมาจากอิทธิพลของสายกษัตริย์ที่นิยมซึ่งเป็นผู้ควบคุมสภาสูงในสาธารณรัฐที่ 3 ได้หมด และลดความสำคัญลงไป ในขณะที่เดียวกันอิทธิพลของฝ่ายชนชั้นกลางและฝ่ายซ้ายที่ควบคุมสภาล่างกลับมากขึ้น

อำนาจบริหาร

ประกอบด้วยประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ (President de la Republique) เลือกตั้งโดยรัฐสภา มีวาระดำรงตำแหน่ง 7 ปี จะรับเลือกตั้งใหม่มิได้ ส่วนนายกรัฐมนตรี (President du Conseil) แต่งตั้งโดยประธานาธิบดีโดยความเห็นชอบของสภาผู้แทนเพียงสภาเดียว และได้รับคะแนนเสียงกึ่งหนึ่งของผู้ที่เข้าร่วมประชุมเท่านั้น นายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้แต่งตั้งรัฐมนตรีร่วมในคณะรัฐบาล การใช้อำนาจบริหารกระทำโดยผ่านรัฐบาล จะทำการบริหารประเทศโดยการขอความเห็นชอบในนโยบายต่อรัฐสภา ซึ่งหมายถึงสภาผู้แทนราษฎร มีอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนได้โดยการเสนอผ่านประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ ภายหลังจากที่คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบแต่ก็ต้องผ่านอนุมัติจากรัฐสภาเสียก่อน สำหรับการยุบสภาในสาธารณรัฐที่ 4 นั้นกระทำไต่ยากมากเนื่องจากเงื่อนไขต่อไปนี้ คือ²³

รัฐบาลไม่มีอำนาจยุบสภาผู้แทนในระยะเวลา 18 เดือนแรก หลังจากเลือกตั้งทั่วไป กรณีที่รัฐบาลจะยุบสภาได้จะต้องให้เกิดวิกฤตการณ์อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาลถึงสองครั้ง รัฐบาลจึงจะมีสิทธิขอให้ประธานาธิบดีดำเนินการยุบสภา ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว การจะให้เกิดวิกฤตการณ์สองครั้งติด ๆ กันนั้นเกิดขึ้นยาก เนื่องจากรัฐบาลมักจะต้องลาออกก่อนโดยไม่ทันได้ยุบสภา เป็นผลให้รัฐบาลในสาธารณรัฐที่ 4 บริหารประเทศโดยขาดเสถียรภาพตลอดระยะเวลา 12 ปี (1946-1958) และต้องจัดตั้งรัฐบาลถึง 25 คณะ เป็นลักษณะของรัฐบาลผสม (Coalition Government) ระบบพรรคการเมือง

ระบบพรรคการเมืองในสาธารณรัฐที่ 4 นั้น เป็นระบบหลายพรรค (Multi Party System) เป็นระบบหลายพรรคที่ขาดเสถียรภาพ หรือแบบอ่อน พรรคการเมืองในสภาผู้แทนมีมากมายหลายพรรค (ดูตารางข้างล่าง) สมาชิกในพรรคแต่ละพรรคนั้นต่างก็ขาดวินัย มีการย้ายพรรคเป็นประจำโดยเฉพาะพรรคฝ่ายขวา และขบวนการ รัฐบาลที่ประกอบขึ้นก็เป็นรัฐบาลสหพรรค

²³ ดูเพิ่มเติมใน พงศ์เทัญ ศกุนตาภัย, ในการเมืองการปกครองยุโรป : ฝรั่งเศส, พระนคร โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช พ.ศ.2523, หน้า 70.

จำนวนสมาชิกในสภาผู้แทนราษฎร : National Assembly
จากแผ่นดินใหญ่ ระหว่างปี ค.ศ.1945-1958

	Oct. 1945	Jun. 1946	Nov. 1946	Jun 1951	Jun 1956	Nov. 1958
Communists	148	146	166	97	154	10
Socialists	134	115	90	94	92	44
Radicals and similar	23	39	55	77	77	23
Christian Democrats	141	160	158	82	72	57
Conservatives	62	62	70	80	86	133
Gaullists	--	--	5	107	16	198
Poujadists	--	--	--	--	42	--
Miscellaneous	14	--	--	7	4	--
Total	522	522	544	544	544	465

Source : Pierce ROY : French Politics and Political Institutions, Harper & Row NY. 1973
p. 160.

การสิ้นสุดสาธารณรัฐที่ 4

ก่อนปี ค.ศ.1953 วิกฤตการณ์ทางการเมืองของฝรั่งเศสเป็นเรื่องเฉพาะภายในประเทศ แต่ภายหลังปี ค.ศ.1953 วิกฤตการณ์ที่สำคัญกลับเป็นปัญหาภายนอกประเทศ รัฐสภาของฝรั่งเศสสามารถพิจารณาแก้ไขปัญหานอกประเทศได้ทั้งหมด ยกเว้นกรณีอัลจีเรีย

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศได้แก่ การยุติสงครามอินโดจีน ค.ศ.1954 ในปีเดียวกันนั่นเอง ฝรั่งเศสก็เปิดทางให้เยอรมันตะวันตกศัตรูดั้งเดิมเข้าไปร่วมในองค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization) ต่อมาในปี ค.ศ. 1957 รัฐสภาฝรั่งเศสก็ได้อนุมัติให้ฝรั่งเศสเข้าร่วมในประชาคมเศรษฐกิจแห่งยุโรป (European Economic Community หรือ EEC) ในปี ค.ศ.1956 ก็ได้อนุมัติเอกราชให้แก่ตูนิเซีย และ มอริอ็อกโค

สำหรับกรณีเอกราชของอัลจีเรีย รัฐบาลยังเห็นว่าหากยอมให้เอกราชแล้วฝรั่งเศส จะสูญเสียเศรษฐกิจ การลงทุน และศูนย์กลางทางการเมืองในอาฟริกาเหนือไป และปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งคือ พวกเท้าดำ²⁴ ซึ่งต้องการคงฐานเดิมไว้ในอัลจีเรีย ดังนั้นรัฐบาลจึงปราบปรามขบวนการแนวร่วมกู้เอกราชแห่งชาติอัลจีเรีย (Front de Liberation Nationale : FLN) ผลปรากฏว่าล้มเหลวโดยที่รัฐบาลฝรั่งเศสไม่สามารถปราบปรามพวกกบฏชาตินิยมอัลจีเรียได้พรรคฝ่ายค้านในรัฐสภาเริ่มบีบบังคับรัฐบาลให้ยอมรับอิสรภาพของอัลจีเรีย รวมทั้งพวกนิยมเดอโกลด์ (Gaullists) ทำให้รัฐสภาเริ่มหาทางเจรจากับฝ่ายชาตินิยมอัลจีเรีย ซึ่งปรากฏว่าถูกฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการให้เอกราชแก่อัลจีเรียต่อต้าน ดังนั้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1958 รัฐบาลชุดที่ 20 ของสาธารณรัฐที่ 4 ซึ่งมีนายฟลิ้มแลงก์ (Pierre PFLIMLIN) เป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้รับมอบหมายให้ทำการเจรจากับฝ่าย FNL ทำให้เกิดจลาจลรุนแรงต่อต้านขึ้นที่ นครอัลเจียเมืองหลวงของประเทศอัลจีเรีย กลุ่มต่าง ๆ ที่ต่อต้านได้แก่พวก โกลลิสต์ (Gaullists) ฟาสซิสต์ (Fascists) นิยมเปแต็ง (Petainists) กลุ่มเหล่านี้ต่อต้านความคิดรวมขอมของเดอโกลด์

นายพลเดอโกลด์ (General Charles De Gaulle)

กลุ่มสำคัญที่ต่อต้านการให้เอกราชแก่อัลจีเรีย และต้องการปกครองดินแดนนั้นต่อไปอีก คือ บรรดาผู้นำทางทหาร แม่ทัพทั้งหลายซึ่งไม่สนับสนุนรัฐบาลอยู่แล้ว ในขณะที่เดียวกันก็ต่อต้านรัฐบาลที่ปารีส แต่ปัญหาสำคัญของกลุ่มทหารเหล่านั้นคือการขาดผู้นำทางทหารที่ได้รับความเชื่อถือจากพลเมืองที่สามารถจัดตั้งและเป็นผู้นำรัฐบาลทหารให้แก่ฝรั่งเศสได้ ดังนั้นในวันที่ 15 พฤษภาคม 1958 ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองกำลังฝรั่งเศสในอัลจีเรียได้ประกาศจากแท่นตรวจพลสวนสนามในอัลจีเรียว่า²⁵ ขอให้เดอโกลด์จงเจริญ (Vive de Gaulle) และ 2-3 ชั่วโมงต่อมา นายพลเดอโกลด์ได้แถลงแก่สาธารณะว่าเขาพร้อมแล้วที่จะเข้ารับอำนาจบริหารเหนือสาธารณรัฐ²⁶ ในขณะที่กองทหารฝรั่งเศสในอัลจีเรียประกาศพร้อมที่จะยাত্রาทัพเข้าสู่แผ่นดินใหญ่ฝรั่งเศส พร้อมกับมีเสียงสนับสนุนจากบรรดานายทหารในนครปารีส รัฐบาล

²⁴ พวกเท้าดำ หรือ Pied noir คือชาวฝรั่งเศสที่ได้อพยพไปสู่อัลจีเรียในสมัยเริ่มต้นลัทธิอาณานิคม (Colonialism) ได้ตั้งรกรากประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน จนเกือบจะกลายเป็นคนอัลจีเรียไป เป็นกลุ่มคนฝรั่งเศสโพ้นทะเลที่ทรงอิทธิพล มีสัญลักษณ์เป็นรูปรอยเท้าสีดำอยู่บนธงชาติฝรั่งเศส

²⁵ ได้แก่นายพล ซาลัง : General Salan

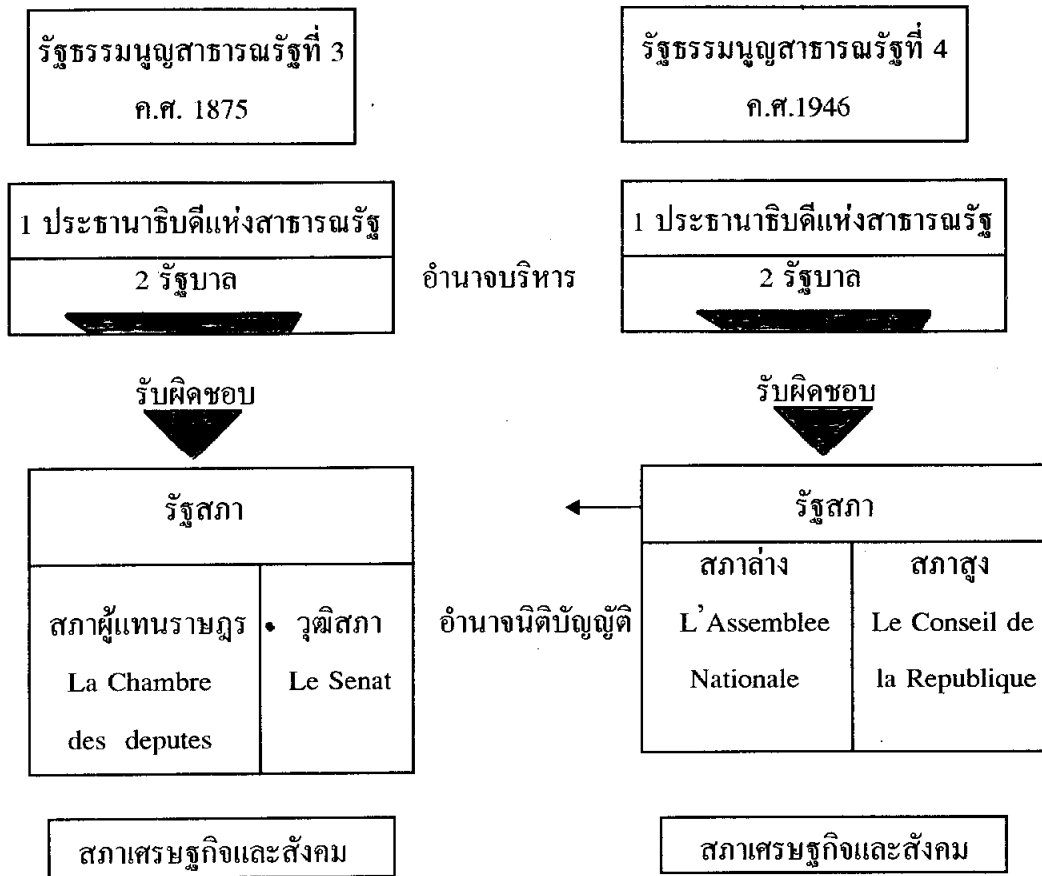
²⁶ To assume the powers of the Republic

ฝรั่งเศสในขณะนั้นไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้อีกต่อไป อำนาจสั่งการของรัฐสูญสิ้นไม่มีกลุ่มใด ๆ อยู่ในความควบคุมของรัฐที่จะป้องกันการบุกของกองทัพฝรั่งเศสจากอัลจีเรียได้ ยกเว้นพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสเท่านั้นที่พร้อมต่อต้าน เนื่องจากรัฐมนตรีมหาดไทยในขณะนั้นเป็นสังคมนิยมคือนาย Jules MOCH บรรดาผู้นำทางการเมืองของสาธารณรัฐที่ 4 ได้แก่ ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐนาย Rene COTY, อดีตนายกรัฐมนตรี Vincent AURIOL, อดีตนายกรัฐมนตรีและหัวหน้าพรรคสังคมนิยม นาย Guy MOLLET และตัวนายกรัฐมนตรีเอง นาย Pierre PFLIMLIN ก็หันมายอมรับเดอโกลล์ว่าเป็นผู้เดียวที่จะสามารถกอบกู้สถานการณ์วิกฤตในขณะนั้นไว้ ในขณะที่รัฐบาลในขณะนั้นซึ่งนำโดย Pierre Mendes France ก็ไม่สามารถต้านทานฝ่ายสนับสนุนเดอโกลล์ได้ ในรัฐสภาได้มีการลงคะแนนเสียงสนับสนุนเดอโกลล์ให้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี²⁷ เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ.1958 นับเป็นนายกรัฐมนตรีคนสุดท้ายของสาธารณรัฐที่ 4

เมื่ออยู่ในฐานะผู้นำรัฐบาลเดอโกลล์ใช้โอกาสนั้นทำการเสนอเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญรวมทั้งอำนาจที่จะทำการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เสนอแก่ประชากรชาวฝรั่งเศสเพื่อออกเสียงประชามติ (Referendum) การร่างรัฐธรรมนูญได้เริ่มในฤดูร้อน 1958 โดยเดอโกลล์และผู้ใกล้ชิด เช่น นายเดอเบร (Michel DEBRE) และได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญให้ประชาชน ลงประชามติในเดือนกันยายน 1958 ผลปรากฏว่าประชาชนชาวฝรั่งเศสได้ยอมรับในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่มีประธานาธิบดีคนใหม่คือ เดอโกลล์ซึ่งแต่งตั้งนายเดอเบร เป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ และนับเป็นการเริ่มสาธารณรัฐใหม่ คือ สาธารณรัฐที่ 5

²⁷ คะแนนเสียงสนับสนุนเดอโกลล์ 329 คะแนน ส่วนเสียงที่คัดค้าน 224 คะแนน

รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐที่ 3 (1875) และที่ 4 (1946)

6. บทสรุป

6.1 ในสาธารณรัฐที่ 1 ช่วงปี ค.ศ.1792-1799 มีสถาบันทางการเมืองที่สำคัญที่สุดทำหน้าที่ในทางนิติบัญญัติ คือ สมัชชาแห่งชาติ (Convention) มีสมาชิก 500 คน เป็นลักษณะสภาเดียว มีอำนาจเหนือฝ่ายบริหาร

6.2 ในสาธารณรัฐที่ 2 ช่วงปี ค.ศ.1846-1852 ในช่วงแรกมีสถาบันประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรง เป็นประมุขของรัฐและของฝ่ายบริหาร สำหรับสภานั้นมีสภาเดียวควบคุมรัฐบาลแต่ไม่ควบคุมประธานาธิบดี ประธานาธิบดีไม่มีอำนาจยุบสภา ในช่วงต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลง โดยประธานาธิบดีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารและประมุขแห่งรัฐ สามารถแต่งตั้งสมาชิกสภาสูง คณะรัฐมนตรีขึ้นตรงต่อฝ่ายบริหาร ไม่ต้องรับผิดชอบต่อสภา สภาล่างมาจากการเลือกตั้งโดยตรงไม่สามารถควบคุมรัฐบาล เรียกว่าเป็นสมัยของฝ่ายบริหาร

6.3 ในสาธารณรัฐที่ 3 ช่วงปี ค.ศ.1870-940 เป็นรูปการปกครองแบบรัฐสภา มีอายุยาวนานถึง 70 ปี มีสถาบันการปกครองคือ รัฐสภา ประกอบด้วยสภา 2 สภา คือสภาผู้แทนเลือกตั้งโดยตรงจากพลเมือง สภาสูงเลือกตั้งโดยทางอ้อม มีอำนาจเท่าเทียมกัน ฝ่ายบริหารได้แก่ประธานาธิบดีและรัฐบาล เชื่อกันว่าเป็นช่วงที่ฝรั่งเศสมีเสถียรภาพในทางการเมืองมากที่สุด นับแต่การปฏิวัติ 1789 การอุตสาหกรรมเจริญเติบโต การขัดแย้งระหว่างชนชั้นกรรมกรและนายทุนเริ่มมีขึ้น และเป็นจุดกำเนิดพรรคสังคมนิยม

6.4 ในสาธารณรัฐที่ 4 ช่วงปี ค.ศ.1958 เป็นรูปการปกครองแบบรัฐสภา มี 2 สภา ผู้แทนมีอำนาจแต่เพียงสภาเดียว ในการควบคุมรัฐบาล สามารถลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้แต่เพียงสภาเดียว สมาชิกได้รับการเลือกตั้งโดยตรง ส่วนสภาสูงเป็นเพียงสภาที่ปรึกษา สมาชิกได้รับการเลือกตั้งโดยทางอ้อม สำหรับฝ่ายบริหาร ประกอบด้วยประธานาธิบดี และนายกรัฐมนตรีรับผิดชอบต่อสภา เป็นช่วงที่รัฐบาลขาดเสถียรภาพมากที่สุดเนื่องจากระบบหลายพรรคที่ไม่มีพรรคใดมีเสียงข้างมากเด็ดขาด

ส่วนที่สอง
การเมืองการปกครองฝรั่งเศสปัจจุบัน
สาธารณรัฐที่ 5

“Que gouvernement et parlement collaborent mais. demeurent séparés quant à leurs responsabilités...”

คำถามบทที่ 3

1. สถาบันทางการเมืองในสาธารณรัฐที่ 1 ที่สำคัญที่สุดคือ สมัชชาประชาชาติ หรือ CONVENTION ถูกขนานนามว่าเป็นเผด็จการโดยรัฐสภา ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
2. ระบบคณะผู้บริหารหรือ DIRECTOIRE คืออะไร มีความแตกต่างจากระบบกงสุล CONSULATE มากน้อยเพียงใด
3. ลักษณะสำคัญในโครงสร้างทางการเมืองในสาธารณรัฐที่ 2 มีอะไรบ้าง ให้อธิบายเฉพาะลักษณะของการแบ่งแยกอำนาจตามรัฐธรรมนูญ ฉบับ 4 พฤศจิกายน 1848
4. ลักษณะการเป็นเผด็จการของพระเจ้าหลุยส์ นโปเลียนที่ 3 มีอะไรบ้าง อธิบายให้เข้าใจ
5. จงอธิบายถึงโครงสร้างการแบ่งใช้อำนาจอธิปไตยโดยรัฐธรรมนูญฉบับ 1875 หรือรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐที่ 3 มาให้เข้าใจ
6. จงอธิบายถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้สาธารณรัฐที่ 3 ซึ่งนักรัฐศาสตร์ฝรั่งเศสเองถือว่าเป็นสาธารณรัฐที่มั่นคงที่สุดเท่าที่เคยมีมานับตั้งแต่ ค.ศ.1789 ต้องสิ้นสุดลง
7. ลักษณะสำคัญของระบอบต่างคำวืซี (VICHY) มีอะไรบ้าง
8. จงอธิบายโครงสร้างการแบ่งแยกอำนาจในสาธารณรัฐที่ 4 และสาเหตุแห่งความล้มเหลวของสาธารณรัฐด้วย -